

6. A hitoktatás irányelvei, követelményei, módszertani- és eszközháttere

A katekézis alapdokumentumai

Általános Kateketikai Direktórium (ÁKD 1971)
Evangelii Nuntiandi (EN 1975)
Catechesi Tradendae (CT 1979)
A Katolikus Egyház Katekizmusa (KEK 1992)
A Katekézis Általános Direktóriuma (KÁD 1997)
Ordo Initiationis Christianae Adulorum (OICA 1972)

A magyar katekézis dokumentumai

Magyar Katekétikai Direktórium (MKD 2000)
Magyar Katolikus Katekizmus (1995)
Felnőttek beavatása a keresztyén közösségbe (FK 1999)
Egyházmegyei zsinati dokumentumok
Római Katolikus Hitoktatás Kerettanterve (1996)
A magyar katolikus hitoktatás tantervei (1996)

MKD: „A Pápa a katekézisre vonatkozóan közvetlenül a Klérus Kongregációja által intézkedik. Az általa kiadott dokumentumokat mindenkinek figyelembe kell vennie.” (KÁD 270). „A magyar katekézis legfőbb irányítója a Magyar Katolikus Püspöki Kar Országos Hitoktatási Bizottsága (OHB), amelynek elnöke a Püspöki Kar tagjai közül kerül ki. Az Egyházmegyei Hitoktatási Bizottságok Vezetői mellett a püspök – elnök által kinevezett szakértők az OHB tagjai. A Bizottság tevékenységét a saját szabályzata szerint végzi. Legfőbb feladata, hogy a katekézis terén segítséget nyújtson az egyes egyházmegyéknek. Feladatai:

- *szalmái irányítás és információnyújtás,*
- *a katekétikai tervek kidolgozása,*
- *a hittankönyvek és más kiadványok kidolgozásának irányítása,*
- *a katekétikai továbbképzések szervezése,*
- *a katekézis belső összehangolása,*
- *az egyes egyházmegyei katekétikai bizottságok együttműködésének előmozdítása,*
- *nemzeti katekétikai kongresszusok szervezése,*
- *kapcsolattartás a tömegtájékoztatási eszközökkel,*
- *együttműködés a MKPK többi országos bizottságával és nemzetközi kapcsolattartás, stb.*

Az OHB szakmai feladatainak ellátására az Országos Katekétikai Intézet hivatott. Az OHB keretén belül működik az OHB Konzultációs Irodája, amely tanácsadó-információs szolgálatot lát el, és segíti a katekéták tevékenységét.”

Katolikus és nem katolikus iskolák 12 osztályos hittanterve

Általános iskolák és szakmunkásképző tanterve (10+2)	Általános és középiskolák Tanterve (8+4)	Általános és középiskolák Tanterve (6+6)	Általános És középiskolák Tanterve (4+8)
1. osztály: Keresztény alapismeretek Jézus által ismerjük meg az Atyát, Benne ismerjük meg a Fiút, és általa ismerjük meg a Szentlelket. (Keresztény környezetismeret)			
2. osztály: Jézus az Isten Fia, a mi Megváltónk (További felkészülés az elsőáldozásra)			
3. osztály: Találkozás Jézussal a bűnbocsánat és az Eukarisztiában (Áldozás és gyónási tudnivalók) <i>A kéthónapos közvetlen felkészülés az elsőáldozásra iskolai hitoktatás estén is a plébánián történik.</i>			
4. osztály: Népem vagytok – mondja az Úr (Ismerkedés Isten üzenetével, a Szentírással)			
5. osztály: Élet Isten népének közösségében (Liturgikus alapismeretek)			
6. osztály: Egyházunk a történelemben (Az egyházfogalom – képek az Egyház történelméből)			
7.osztály: Biblikus hittan (Alapvető bibliai ismeretek – Isten üdvösségterve – hitünk az apostoli hitvallásban)		Az ószövetségi üdvtörténet (Introdukción – Isten üdvösségterve az Ószövetségben)	
8. osztály: Biblikus erkölcsstan (Életünk Jézus Krisztus követésében)		Az újszövetségi üdvösségtörténet (Introdukción – Isten üdvösségtervének kibontakozása Jézus Krisztus által)	
9.oszt: Egyháztörténelem (Képek az Egyház történelméből)	Egyháztörténelem (Isten üdvösségtervének megvalósulása a történelemben)		
10.oszt: Keresztény élet (A mindennapi élet alapvető követelményei)	Az üdvösségtörténet misztériumai a liturgiában (Dogmatika, liturgia)		
11.oszt: Az élet kérdései (Az egyházi év)	Erkölcsstan az üdvtörténet alapján (erkölcsstan, közéleti kérdések)		
12.oszt: Isten terve az emberrel (Üdvösségtörténelem)	Hiszen, értem, vallom (Alapvető hittan)		

A Országos Hitoktatási Bizottság a Magyar Püspöki Kar jóváhagyásával (1996. Eger) kiadta a Római katolikus hitoktatás kerettervét, mely magába foglalja az osztályonkénti bontásban (12 évfolyamra) megjelenített oktatási és nevelési célokat, valamint javasolt témaköröket és a katekizmus osztályonkénti kérdéscsoportjait.

Mivel szakdolgozatom ezen fejezete a helyzetelemzést hivatott megvilágítani, így szükséges a gyakorlati megközelítés szempontjából is elemezni a legfontosabb kérdéseket.

A **hitoktatási tantervet** két különböző szempontból célszerű megközelíteni. Az első szempont az egyházi iskolákban zajló hitoktatás. Magam is több éven át voltam egyházi iskola hitoktatója alsó és felső tagozaton egyaránt. Így rálátásom nyílt ebből a szempontból alkalmazni a gyakorlatban az előző és az 1996-os tantervet. A tananyag egymásra épülése mind pedagógiai, mind katekétikai szempontból alkalmazható és eredményes. Azonban ötödik éve általam úgynevezett „vándorhitoktatóként” végzem feladatokat, vagyis a nem egyházi fenntartású körzeti iskolák hitoktatójaként adódik lehetőségem a hitoktatásra. Meglátásom szerint (mely lehet, hogy helyi adottságokból következik), a vándorhitoktatásnak egészen más jellemzői vannak, mint az egyházi iskolákban folyó hitoktatásnak.

Legelső szempont a tanterv. Míg egyházi iskolában az évfolyamonkénti bontás teljes mértékben megvalósítható folyamatként alkalmazható, addig a vándorhitoktatásban sajátos adottságai miatt nem. Ennek oka elsősorban az, hogy a más fenntartású intézményekben (és a templomi hitoktatásban) nem évfolyamonként „tisztá” csoportok alakíthatóak, hanem az összevont korosztályú egységek jönnek létre. Így például: 1–2 osztályosok, mint kishittanosok, vagy példaként hozhatnám az elsőáldozó csoportot, ahol 3. és 4. osztályosok egyaránt jelen vannak, de ugyanígy kétosztályos a haladó csoport (4–5.), és igen érdekes a nagyhittanosok csoportja, amelynek 6., 7., és 8. osztályosok is tagjai. (Kiegészítésként megemlíteném a templomi ifjúsági csoportot, melybe 15-18 évesek tartoznak.) Természetesen minden plébánián a helyi adottságok és lehetőségek szerint szervezik meg a hitoktatást, alakítják ki rendszerét. Így meg kell említenem, hogy nagyon sok esetben egy iskolán belül mindösszesen két csoport alakul: alsósok és felsősök. Így egy diákot nézve lehet, hogy 4 éven át ugyanannak a csoportnak a tagjaként tanulja a hittant, vagy például a mi esetünkben a kishittanos csoport tagja két éven át, és majd a nagyhittanos csoportba tartozik 3 éven keresztül.

Ezeknek a adottságoknak tükrében mutatkozik meg, hogy nem osztályonként kell érvényesíteni a tantervet, hanem csoportokként. A „vándorhitoktatásnak” szüksége van egy periodikus tantervre, melyben évenkénti váltásba épül be a tanítandó anyag. Például kishittanosoknál: 1. év Keresztény alapismeretek, 2. év Jézus az Isten Fia. Ennél a tantervnél az egymásra épülés szempontjából azt is figyelembe kell venni, hogy az adott csoport tagjai évente változnak (mert példánkban maradván az adott iskolai év végén a másodikosok átlépnek az elsőáldozó csoportba, és helyükbe új elsősök ülnek be

hittanórára, tehát nekik a hitoktatás a második tantervi ciklussal kezdődik – Jézus az Isten Fia) Különösen fontos ezt figyelembe venni a fogalomrendszer egymásra épülésében.

Minden plébániának a maga helyzetének megfelelően lenne szükséges elkészítenie saját adottságaihoz illeszkedő plébániái helyi tantervét (mely természetesen a OHB tantervén alapul), ez lenne az első lépése a tervezett hitoktatási munka összehangolásának. Ez alapján tudnák a hitoktatók összeállítani és megvalósítani saját hitoktatási tanmenetüket (a közoktatás gyakorlatában is ez a folyamat hivatott szolgálni az oktatási rendszer tervszerűségét.).

773.kán.: Különösen a lelkipásztoroknak sajátos és súlyos feladata a keresztény nép hitoktatásáról való gondoskodás, hogy a hívők hite a tanítás oktatása és a keresztény élet gyakorlata által elevenné, világossá és tevékenyé váljék.

A hitoktatás **tananyagának** elsajátításban is bizony jelentős különbség van az egyházi iskolában elérhető tudás és a nem egyházi iskolák hitoktatásában megvalósítható eredmények között.

A színvonalkülönbség legfőbb oka, hogy az egyházi iskola légkörével táplálja a hitet. Az egyházi ünnepek, a lelki előkészületek (advent, nagyböjt) átítatják az iskola mindennapjait, és ezzel a keresztény értékek hordozását, a kereszténység gyakorlati megélését adják diákjaiknak, mely egyben a nevelés alapja is.

Ezzel szemben a „vándorhitoktatásban” minimális lehetőségek nyílnak, melyeket - tudjuk mindannyian - a leghatékonyabban kell felhasználnunk és érvényesítenünk, de ennek tudatában mégis látnunk kell a korlátok közé szorított kibontakozás lehetőségeit.

MKD : „A hitoktatás módszertani kritériumai

- *Az alkalmazott módszer indítsa aktivitásra a katekézis résztvevőjét, hogy saját vallási fejlődésének cselekvő részese legyen.*
- *Építsen a személy szabadságára hogy elsajátíthassa a helyes döntés lépéseit, és így vállalja az étellel járó felelősséget,*
- *A teljes emberre irányuljon, az ember lelki, értelmi, érzelmi, akaratni képességeire. Vegye figyelembe és fejlessze az egyén emberi kapcsolatait.*
- *Építsen a résztvevő élettapasztalataira.*
- *Legyen dinamikus, szemléletes és változatos. Indítson a keresztény erények kialakítására.*

Az alkalmazni kívánt módszer kiválasztásának alapszemponja az, hogy a katekézis nem csupán tanítani, hanem nevelni is kíván... A katekézis missziós feladata...a keresztény közösség életébe történő beavatásra irányul... az alkalmazott módszer struktúrája, lépései, eszközei is mind ezt szolgálják...a közösség élete a legtokéletesebb szemléltető eszköz...A katekéta személye is a módszer része.”

A hitoktatás módszereit tekintve a nem egyházi iskola hitoktatásánál figyelembe kell venni, hogy a diákok nem kötelező tantárgyként tanulják a hittan, és ez meghatározza, hogy módszereiben változatos, vonzó legyen, de ugyanakkor értékes tudást közvetítsen. A módszerek megválasztásánál azzal a ténnyel is számolnunk kell, hogy a délutáni órákban tartott hittanórákon a gyerekek figyelme nem olyan aktív, mint a délelőtti tanítási órákon, (sőt mondhatjuk, hogy sok esetben főleg alsó tagozatosok fáradtak, álmosak). A módszer megválasztásánál egyéb befolyásoló tényező, hogy a diákoknak heti egy (esetleg kettő) órában van lehetőségük hitoktatási ismereteik bővítésére, és a keresztény értékrend elsajátítására. Míg az egyházi iskolában egyéb hittanórán kívüli más alkalmak is nyílnak a keresztény nevelésre (viselkedéskultúra, mások megbecsülése, értékítélet kialakítása), addig a nem egyházi iskolában mindez a hitoktatás szűk idejére korlátozódik. Így bár sok esetben csorbul a tanítási anyag, de a tapasztaltak megbeszélése, az iskolai, családi problémák, események időhiány miatti elfojtása a keresztény személyiségfejlés legnagyobb gátját jelentené.

Az alkalmazható módszerekhez megfelelő **szemléltetési eszközök** tartoznak. Sajnos itt is legtöbb esetben gondot jelent, hogyha egy hitoktató több iskolában is tanít, akkor szükséges eszköztárát (könyvek, térképek, jegyzetek, CD játszó, hangszer, egyéb felszerelések) magával kell hordozni iskoláról iskolára, csoportról csoportra. Előnyben vannak azok, akik pedagógusként saját iskolájukban hittant is tanítanak (vagy csak hittant tanítanak), mert lehetőségük van az eszközök mindenkori hozzáférésehez. A vándorhitoktató azonban „kiránduló táskával” jár óráira, jobb esetben irodát tud létesíteni autója csomagtartójában.

A közoktatási törvény jogszabályban mondja ki, hogy az iskola a hitoktatáshoz szükséges eszközöket biztosítani köteles (írásvetítő, fénymásolás, videó, stb.) Ez a gyakorlatban igen nehézkesen valósul meg, sok esetben egyáltalán nem. A legtöbb iskolában előre kérni kell az eszközök kölcsönözhetőségét (mert nincsenek a tantermekben elhelyezve), és ez már önmagában véve is bonyodalom, mert A-tól Z-ig kell menni, de ők általában délután az iskolában már nem elérhetőek. A nehézségeket fokozza, hogy nemhogy hitoktatási terem nincsen, de a hittanórák nem is ugyanabban a teremben vannak a különböző időben szervezett csoportoknak.

Egyházi Törvénykönyv

*775.kán.-1. §: A **megyéspüspök feladata**, hogy az Apostoli szentszék által kiadott előírások tiszteletben tartásával szabályokat adjanak ki a hitoktatásról, és gondoskodjanak a*

hitoktatás megfelelő eszközeinek biztosításáról, ha hasznosnak látszik hittankönyv készítésével is, továbbá támogassák és hangolják össze a hitoktatási kezdeményezéseket.

779.kán.: A hitoktatás mindazoknak az eszközöknek, didaktikai segédeszközöknek és tömegtájékoztatási eszközöknek a felhasználásával történjék, amelyek hatásosnak tűnnek annak elérésére, hogy a hívek természetüknek, képességeiknek, életkoruknak és életkörülményeiknek megfelelően teljesen meg tudják tanulni, és jobban átültessék a gyakorlatba a katolikus tanítást.

A hitoktatási tankönyvellátottság igen széles, több **tanköny családból** tudják kiválasztani a hitoktatók a csoportjaik számára a legmegfelelőbbet. Ezek a tankönyvek a ketakézis különböző feldolgozási rendszerében készültek. A legfőbb gond a gyerekek igen eltérő ismeretei, ezért az alapvető legfontosabb kérdéseket szükséges újra és újra megbeszélni. (Az sem ritka eset, hogy ötödik vagy éppen hetedik osztályos korában kapcsolódik be a diák a hitoktatásba)

A tankönyvek menetéhez azért is nehéz ragaszkodni, mert egy bizonyos anyagrész megtanítása után a gyerekeknek nagyon sok komoly kérdése van, és ezekre meggyőződésem, hogy válaszolni kell, még akkor is ha a tankönyv ezeket a területeket nem tárgyalja. Nehéz olyan tankönyvtartalmat összeállítani, amely az ennyire egymástól eltérő tudásszinteknek megfelelne. Az is komoly gondot okoz, hogy igen jelentős a száma ma azoknak a családoknak, akik otthonában a Szentírás nem megtalálható, pedig a hitoktatásnak ez lenne az alapja. Megvallom még ma is a legtöbb segítséget az 1980-ban kiadott OHB Képes kisbibliája (Keszthelyi Ferenc) adta, mely fénymásolható, lényeg centrikus, képekkel illusztrált.